

Szerkesztői iroda:
Nagy-Enyeden
A KIADÓHIVATALBAN
hova
lap szellemi részét illető
közlemények küldendők

Kiadóhivatal:
Wokál János könyvkereskedése
hova
az előfizetések és hirdetések
bérmentesen küldendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

KÖZÉRDEK.

Vegyes tartalmu heti lap.

Megjelenik minden vasárnapon.

Előfizetési feltételek:
helyben házhoz hordva vagy
vidékre postán küldve
egész évre 4 frt,
félre 2 frt,
negyedévre 1 frt.

Hirdetmények díja:
3 hasábos petit sorért, vagy
ennek helyéért 5 kr.
Bélyegdíjért külön 30 kr.

Nyilttér sora 15 kr.

Az aratás.

Az erdélyi részek folyói mentén és bércei között megzendült az arató nép vidám éneke. A sarló alatt meghajolnak barázdáink megsárgult kalászaival a föld népének egy évi tápláló kenyerét magukban rejtő kalongya sorok ékesítik már mezőinket mindenfelé.

Nem csak a gazda siet ki már kora hajnalban áldással ékeskedő barázdái közé, hol a nap égető hevében munkálkodással tölti el az egész napot késő estvéig, hanem oda vágyakozik, oda megy ki most az is, ki ipara, hivatala s nem a szántásvetés után tartja fenn magát és családját.

Az elsőt vezeti, ugyszólván űzi első sorban, a nehéz és költséges munkája után, Isten jóvoltából megnyert áldás összegyűjtésének igen-igen fontos érdeke; — az utóbbit hívogatja azon ünnep egyszerű, de lélekemelő pompájának szemlélése és az abban való gyönyörködés utáni vágyakozás, mely ünnepi pompát az aratási időszakban a szabad természet magára ölt s melynek szemlélése valami kimondhatatlanul kellemes, felemelő érzéssel tölti el a szemlélő lelkét.

Az aratási időszak ünnep volt a természetben mindenkor; örömműnepe nem csak a számító értelemnek, hanem mindenekfelett a szívnek, mely a magasztos dolgok benyomásainak hatása alatt áll s az alól magát ki nem vonhatja. — Ezen örömdetes benyomás hatása alatt áll szívünk a jelen évi aratási időszak alkalmával is.

De a szív örömehez Erdély hazarészünkben a számító értelem aggodalma csatlakozik.

Idei aratásunk a mennyiség tekintetében általában még a közepesen is alul áll. A tavaszi hónapokban folyton tartó rendkívüli szárazság őszi vetéseinket nagyon megritkította, fejlődésükben megszorította. Ehez járultak a kártekonny fergők, némely vidékeken a június havi, nálunk szokatlan, nagy viharok, a jégverések és vízáradások pusztításai.

Jelen aratásunk szükös eredményét látva, gazdáink aggodalommal néznek a jövő elébe. Aggodalmukat a minden tekintetben nehéz gazdasági viszonyok, gazdaközönségünk nyomasztó anyagi helyzete nagyon is indokoltá teszik. — Nálunk a földműveléssel foglalkozó osztály legnagyobb része buzatermelésből reméli bevehetni azt a pénzt, mivel gazdaságára tett kiadásait, a haszonbért fedezze, sok czímen rárótt állami adó s másnemű tartozásait rendbehozhassa. S ha bevételeinek ezen forrása kiapad, fizetendőit teljesíteni nem képes s így a vagyonhiányos néz elébe. Mert, fájdalom, mai napság nálunk nagyon kevés azon mezei gazdák száma, kik egy gyenge aratás hátrányait meg ne érzik.

Egyébiránt ha gazdag aratása van is, abban sincs most már gazdaközönségünknek valami nagy haszna, mert az olcsó közlekedési utakon a legtávolabbi világárszökevény földrészünkre átszállított buzatermény versenyé saját természetünyünk arát annyira alányomta, hogy gazdaközönségünk buzáját most már csak a természetüny kiadásokkal arányban teljességgel nem álló vételért adhatja el. Ehhez járul az is, hogy Német- és Franciaország gabnakivitelünk elől annyiban elzárkóztak, mennyiben a magyar buza is ezen államokba jövőre csak igen magas beviteli vám mellett lesz szállítható, mely körülmény e fajta terményünk értékét szintén csökkentti.

Ily körülmények között a mezei gazda tárczájában haszon, miből családját fenntarthatja, gyermekeit tisztességesen nevelthesse, gazdaságát az újabb gazdasági elveknek megfelelően beruházassa, ártatlan, de mulhatlanul szükséges szorakozási kiadásait fedezhesse — kevés marad. Ebből aztán következnek az, amit szomorúan látunk mindennap, hogy főleg a középbirtokosság rohamosan hanyatlók, pusztul s ebben hanyatlók, pusztul magyarságunk, mivel nem csak a nagy, hanem a középbirtokosság legnagyobb részét is nálunk ez al-

kotja. — Ezen birtokos osztálynak ugyanis megvan társadalmi állása; meg vannak bővön az ezen állásával járó igényei, kiadásai, de birtoka nem hozza be az ezek fedezésére elégséges jövedelmet s így vagy az őt meg nem illető társadalmi állásáról száll alá azon fokra, melynél a teljes visszavonulás, az elszomorító megalázódás veszi kezdetét, vagy megbukik s birtokától dobszó mellett kénytelen bucsút venni.

Ugyde miként segítsünk eme szomorú állapotot? — kérhető tőlünk valaki.

Őszintén be kell vallanunk, hogy eme jogosult kérdésre kielégítő feleletet adni igen nehéz feladat. Elméleti tudományt olvashatunk eleget a napi lapok hasábjairól, a szakközönyök- és könyvekből, de ugylátszik, hogy ezen tanácsok elméletnek észszerűek lehetnek ugyan s még szépek is, de a gyakorlati kivitelben csak igen keveset érnek, mi mellett bizonyít azon tapasztalat, hogy ezen mező gazdasági elvek mellett is a baj nem hogy alább szállana, sőt talán még folyton növekedőben van. Ugy véljük, hogy leghelyesebb eljárás az lenne, ha minden egyes gazda komolyan megfigyeli, hogy birtokán a gazdaszat melyik ágát leghasznosabb kiválóbb mérvben művelnie, aztán erre fektesse a főszűl s a többi ágak művelésével vagy hagyjon fel teljesen, vagy csak azon kiterjedésben művelje, meddig azt saját gazdaságának érdeke igényli. — Erre nézve általános elvet alig lehet megállítani, mivel a talaj és klimatikus viszonyok, főleg nálunk Erdélyben, nagyon de nagyon különbözők. Csekély véleményünk szerint az lenne a baj enyhítésének egyik sikeres eszköze.

A magyar állam kormánya összes erkölcsi erejével és befolyásával igyekezzék odahatni, hogy a gabnakivitelünkre hátrányos jelenleg fennálló vámszerződések helyett előnyösebb kötéssenek, melyek agrar ekszportunkat lehetővé tegyék. Továbbá kerülje, hogy nálunk a földbirtok újabb adóterheléssel terheltesse, a mint közlelebből is történt a földbirtoknak az újabb kataszteri becsülés alapján megadóztatása folytán, minnek következtében a földbirtok adóterhe némely vidékeken 30—40 % is emelkedett. Sőt a földbirtok jelenlegi adó terhét lehetőleg mérsékelje. — Ez lenne egy második sikeres eljárási mód.

Végül gazdaközönségünk ébredjen a baj tudatára. Igényeit mérsékelje annyira, a mennyire csak lehetséges. Tagadja meg magától mindazt, a mi felesleges. Hídjuk el, hogy a feleslegesekre eddig tett kiadásaink beszüntetése a baj mérséklésének egy további sikeres eszköze fog lenni. Álljon a gazdaember gazdasága után. Azt igyekezzék beruházni a birtok természete által emelt igényeknek megfelelőleg. A mennyi hasznót birtokából vehet, azt vegye maga s ne engedje megtörténni, ami sok birtokossal megtörténik, hogy a saját birtoka által nyújtott haszonból csak a kisebb részt veszi ő. Hajoljon meg a tapasztalat által megrostált és a gyakorlati kivitelben észszerűnek bizonyult újabb gazdasági elvek előtt.

Ezekhez alkalmazkodva, s ha a gazdaember munkáját Isten áldása is kíséri, — mi a beszüntetés és kitartó munkásságtól nem szokott távol maradni, — gazdaközönségünk mostani szomorú helyzetében kétségkívül javulás fog beállani s egy aratás gyengébb volta nem fogja zavarba hozni, nem fogja eleséggesztetni. —i.

A Bethlen-főiskola igazgatójának zárbeszéde.

Midőn a már lejárt tanév folyama alatt olykor rá gondoltam, hogy a tanévvel rectori hivatalom törvényes három éve is lejár, és így a tanév bezárásakor mintegy utalva leszek arra, hogy az egész három év kiválóbb tanügyi fejleményéről összefüggő áttekintést adjak; nevezetesen átalakító tanügyi mozzanatok egész hosszú sorozata özönlött lelkem elé, miknek összefüggő együttes mérlegelése elutasíthatlanul kelti fel azon meggyőződést, hogy a lefolyt három év alatt főiskolánk belsejében és különösen közpiskolai oktatásügye oly gyökeres átalakuláson ment ke-

resztül, minőt fontolva haladóbb és a történelmi fejlemények iránt rokonszenvesebb időkben évtizedek sem szoktak létrehozni.

Ezen idő alatt született meg hosszú vajadás után az országos közpiskolai törvény; gyorsan követte a miniszteri tanterv, továbbá az állami felügyelet és az érettségi vizsgálat szabályozása miniszteri rendelet által. Azután a ref. egyetemes konvent állapította meg felekezeti közpiskoláink tantervét, a rendtartás és fegyelem szabályzatát; majd egyházközségeink végezte el ezek részletes alkalmazását és kibővítését, különös tekintettel az internatus intézményére. Végül miután még ezen szabályzat is csak azon tanintézetekre volt tekintettel, melyekben csak elemi és középiskola van; nekünk itt önmagunkra nézve ezen alkalmazott és kibővített szabályzatot is még további alkalmazás és kibővítés alá kellett vennünk.

Ugyanezen idő alatt szabályozottat egyöntetűleg az öt ref. egyházközség theologiai akadémiáink tanterve és munkában van a theologiai akadémiái vizsgálatok és a papi szigorlat egyöntetű szabályozása, továbbá a theologiai tanárok minősítésének, illetőleg képesítésének ügye. A jelen tanév folyama alatt erősítette meg a konvent a néptanítóképző intézet új tantervét, mely a tanfolyamot 4 évre terjesztí ki.

A lefolyt 3 év alatt kötötte meg főiskolánk az új haszonbérleteket 12 évre, átlag elég kedvezőleg; a múlt évben tűnt el az ősi iskolai épület utolsó roskadozó maradványa és a romok helyét már betetőzött díszes épület foglalja el.

Három év gyökeresen átalakító tanügyi eseményei közül épen csak megneveztem néhányat, de azt hiszem, hogy már a pusztá megnevezés is világos mutatja annak, hogy azon átalakulást, mit külsőleg főiskolánk udvara tár szemünk elé, ugy tekinthetjük, mintegy symbolumát azon gyökeres átváltozásnak, melyen tanügyünk és iskolai szervezetünk belsőleg is átment. Itt mint ott: a régi elmúlt mindenek megújultak vagy újól felben vannak. És én azt hiszem, hogy ezen gyors újítások látásakor hazánk és egyházunk fiai is azon helyzetben vannak, miként Izraelnek fogságból hazatérő fiai voltak az új templom építésekor, kikről írva van: „Nagy sokan pedig . . . kik látták vala az első házat, mikor fundálják vala az újat az ő szemök előtt, nagy felszóval kiáltanak vala; mások meg sokan örömmükben nagy felszóval kiáltanak vala; ugy, hogy a nép az örömkialtást meg nem tudná választani a nép siralmának szavától: mert egyenlőképen kiáltnak vala nagy szóval, ugy hogy az a szó messze földre meghallatik vala.“ (Esd. III. 12. 13.)

Az örömtükben nagy felszóval kiáltozók, avagy a régi felett kesergők táborába álljunk-e? reménytel és bizalommal, avagy aggodalommal és tartozkodással fogadjuk-e az új intézményeket, miket a mi szemünk előtt fundáltak vala? Ugy gondolám volt, ez lesz a fontos és méltó tárgy, miről jelen alkalommal szólanom kellett.

Ugyde, — tudjátok, hallátok: hogy a sorsunkat vezérlő mennyi hatalom a jelen tanévnek már vége felé minő gyászt borít főiskolánk derült egere, és így bizonyára megbocsátjátok nekem, ha ezen gyász közvetlen hatása alatt vonakodom nagyobb időköz fontos eseményeinek tárgyilagos mérlegelésébe bocsátkozni; ha megkísértem, félek, a nagy veszteség súlyos voltának élnék érzete, tán utonul a kesergők felé nyomhatná a mérleget. Különbön is előjáróságomnak határozott kívánsága, mit kikerülni nagyon szerettem volna, de megtagadni nem tartam szabadnak, még egy évre rám bízta a rectori hivatali folytatását. Ez alatt be-kötözünk az új épületbe és az új intézményekbe. Egy év múlva, ha Isten megsegít, már kipróbálás után mondhatunk rólok ítéletet.

Most pedig szorítkozom a jelen tanév pár fontosabb mozzanatainak felemlítésére.

Az országos közpiskolai törvény, az ennek alapján létrejött miniszteri intézkedések, a mindeniket respectálól konventi szervezet és végül a konventi szervezetet sőtetlenül elfogadó egyházközségi rendszabályok egyförműen azon kívánalmat állították elének, hogy a gimnasium tan- és fegyelmi ügyét teljesen elkülönítsük a főiskola többi alkotórészeitől, nem is csak az által, hogy a gimnasium összes ügyei vezetését külön gimnasiumi igazgatóra bizzuk, mert ez jöllehet kisebb mértékben, némileg eddig is meg volt, hanem azon alakban is, hogy a gimnasiumi tanárok teljesen elkülönített testületet képezzenek és a többiől külön

intézzék a gimnázium összes tan- és fegyelmi ügyét. Ezen kívánalom valószínűsége önként hozta magával a theologiai akadémia vezetésének elkülönítését, külön theol. akadémiái igazgatóval és külön akadémiái tanárokkal; végül nem maradhat el az sem, hogy a néptanító képző intézet és elemi tanoda külön igazgatót, külön tanártestületet nyerjen.

Főiskolánk alkotó részeinek ily nemű elkülönítése már nemcsak szokatlan, hanem mondhatni összes hagyományainkkal, több mint kétszáz év alatt kifejtett intézményeinkkel ellentétben áll.

Megvolt ugyan eddig is a külön tanvezető (paedagogarcha) a hat alsó g. osztály tanügyének közvetlen vezetésére; a képezde igazgató a néptanító képző intézet és az elemi osztályok igazgatására, s mindezek felett a rector-professor az ugynevezett diáki osztályok (bölcseészek és theologusok) közvetlen és az egész intézet közvetett kormányzására: de tanvezető, képezde igazgató és rector csak a napi, folyó dolgokat igazítják elkülönített hatalmi körrel, mert különben minden csak valamennyire fontosabb oktatási, fegyelmi vagy más iskolai ügyet maga az eddig teljesen osztatlan egységes tanári kar intézett, intézeteink ősi jellemének megfelelőleg: gyűlésből, együttesen. Az intézet összes belügyének közvetlen vezetője és intézője mégis az egész tanári kar volt, mely részekre, mostanig, soha sem osztották. A gimnáziumi tanár teljes joggal szólhat a theologiai akadémia szervezetébe és a theologiat hallgató ifjak fegyelmi ügyeibe, a theologia tanára együtt tanácskozott kollégáival a felett, hogy melyik latin nyelvtan vagy ábécé-vezeték fel kézikönyvvül, vagy mire büntessék, illetőleg miként jutalmazassék és segélyeztessék az ábécével vagy a latin deklinacioval küzdő gyerek.

Elismerem, hogy ezen ősi intézmény ellen hatalmas kifogás emelhető a „szakszerűség” és a „helyes munkafelosztás” modern szólamai szempontjából. Én vitatkozni nem akarok. De ha egyfelől kész vagyok meghajolni a kifogások megillető hordereje előtt, másfelől nem hallgathatom el azon meggyőződésemet, hogy az ősi intézménynek is meg volt a maga üdvös eredménye. Gátul szolgált az egyoldalúság és a separatizmus ellen; együttesítést, közösséget hozott létre egyfelől az intézet tanerői, másfelől az összes tanárok és tanítók között.

Én úgy találok, hogy van abban valami, idegenek előtt jóllehet szokatlan, de előttünk, kik abban nőttünk fel, mégis különösen vonzó, családias, midőn az ábécé fiatal tanítója úgy tudja és azt érzi, hogy ő az intézet legmagasabb érdekeinek, az érettebb ifjúság erkölcsi magaviseletének, hivatott őre: az én lelkeket már ifjú koromban megragadta és eszményileg nemesen hangolta az a kép, midőn láttam, hogy a theologia öreg tanára nevével szólítja a szótagoló kis gyereket, tudja mit és hogyan tanul, nagy érdeklődéssel tanácskozik a felett, mit csinál, hogy jár, naponta megnézi mit eszik, hogyan ruházkodik: midőn láttam, hogy a kis gyerek, mint édes anyjához, oly bizalommal ment le az öreg theologiai tanárhoz, hogy neki nincs kanala, mivel a délebbétek meggye, s ez gondoskodott nemesen arról, hogy legyen a szegény gyerekeknek kanala, mivel egyék, hanem arról is, hogy eszmája és kabátja megfoltoztassék. Én irtózom attól a gondolattól, hogy valaha eljöhessen az idő, midőn egyik vagy másik professor így szólhatna, én erről vagy arról a tanügyi kérdéstről vagy intézkedésről nem tudok, engem nem érdekel, mert az a theologia vagy a gimnázium vagy a képezde dolga; én ezt avagy azt a növekedést nem ismerem, sorsával nem gondolkodom, mert az theologus vagy gimnazialista vagy képezdei növendék. Az intézet alkotó részei elkülönítésének ilyen irányu realizálása, még a legnagyobb buzgóság mellett is, mit saját külön munkakörünk iránt tanúsítanánk, sőt e mellett tán még hamarabb: közönyössé tehetne az intézet többi alkotó részei — tehát ezek egysége, és így az egész intézet iránt; a közöny maholnap megszülné az idegenkedést és félt, hogy az idegenkedés könnyen ellenségeskedéssé fajulhatna.

Nem azért mondtam ezt, mintha magunk között, személyileg legkisebb jelét is észleltem volna ily irányu törekvésnek; ellenkezőleg, teljes bizalommal teszek tanubizonyosságot a felől, hogy ezen irányzatra mi közöttünk jelenleg semmi fogékonyág sincs. Mi a kik már beleéltük magunkat azon intézményekbe, melyeknek életet a főiskola egységes szervezete adott, még elképzelni sem tudnók, hogyan lenne továbbra is fenttartható az együtt lakás, a magántanítás és sok más üdvös hagyományos intézmény az egész intézet egységes kormányzata nélkül. Ha mégis felemlítém a veszélyt, mit az új szervezet maga után vonhat, azért tettem, mert tudom, hogy olykor bizonyos áramlatok erősebbek az egyes emberek akaratánál és így nem elég, hogy nem ohajtottunk uszni az áramlattal, de szükség, hogy öntudatosan, férfiasan szembe szálljunk vele.

Ily meggyőződéssel cselekedett főiskolánk előjárósága még néhai b. e. főgondnokunk vezetése alatt, midőn az elutasíthatanná vált elkülönítés mellett gondoskodott oly intézményekről is, melyek főiskolánk egységét is biztosítsák. E végből a külön igazgatók mellett meghagyta a rector-professori állást, a külön tanári testületek mellett megőrizte a közös tanárkar hatáskörét, ide utalva nemesen az együtt-lakás és segélyezés ügyét, hanem a tanügyre és fegyelemre vonatkozó némely fontosabb intézkedést is. Önként értetik, hogy a főiskola alkotó részeinek egységét megadni és fenntartani legfőbb fokon ezután is maga a főiskola egységes

előjárósága leendő hivatva. Ennek fenntartása és közvetlen felügyelete alól a főiskolának semmiféle ügye ki nem vonható, és bármely kísérlet, mely ilyen forma ezélt tűzné maga elé, úgy tekinthető, mint mellékutón a Bethlen-főiskola existenciája ellen intézett merénylet.

Az új szervezkedés folytán létrejött személyi változások közül nem hagyhatom megemlítenem, hogy a mgs. előjáróság Székely Ferencz igaz. tisztelt barátomat és kollégámat a gimnáziumi igazgató tisztje alól többször megújított kérésemre, ezen hivatal kilencz évi hű és lelkiismeretes viselése után, feloldotta. Úgy hiszem, hogy a mily méltán kiérdemelte az előjáróság halás elismerésének és őszinte köszönetének kifejezését a gimnáziumi tanügyi szakavatott, buzgó vezetéseért, éppoly mértékben megnyerte a szakolák hála-ját, a tanulók bizalmát szeretetteljes, böles atyai gondozásáért.

Egy másik nevezetes ténye a lejárt évrnek a főépület új szárnyának díszes kiépítése. Az új hajlék már fedél alatt áll, és ha isten megsegít, a következő tanév elején használatba vesszük. Régóta mélyen érzett szükségét pótol, nagy, már csaknem tűrhetetlen kényelmetlenségtől szabadít meg; illetőleg az igényeknek teljesen megfelelő kényelembe helyezendő a tanárt és tanulókat, a tanítást és tanszergyűjteményeket egyaránt. De pénzügyi tekintetben nem csekély aggodalmat kelt. Ugyanis az új ház költsége legalább is két annyi leendő, mint eredetileg számítottuk vala. Kötelességemnek érzem ezt pár szóval megmagyarázni. Mikor már éreztük, hogy az építkezés tovább nem halasztható; mikor már azt is tudtuk, hogy néhány év lelkiismeretes, takarékos gazdálkodása által azon helyzetbe jöttünk, hogy bizonyos összeget nagyobb fenakadás nélkül, sőt a lassu visszafizetés reményével aldozhatunk a sürgős szükségre: akkor lehetőleg pontos utána számításra tettünk és úgy találtuk, hogy mintegy 60.000 frt lehet azon összeg, mit a mondott feltételek mellett felépíthetünk. Beható tanácskozás után felterjesztést tettünk, egy e célzattal összeghez mért vázlattevés kíséretében a mgs. igazgató tanácsához. Az ig. tanács szakértők kiküldése és meghallgatása után egy díszesebb, de sokkal közel háromszorta többre kerülő tervet hozott javaslatba. Többféle alkudozás után végre megállapodtunk abban, hogy fordítsuk építésre az angol bankban levő tőkét több év óta benmaradt kamataival együtt, mely tőkének ugyan nagyobb összeget képviselt, de kamatot kevesebbet hajtott. Ezen összeg kamataival együtt a felvételi költségek levonása után tett 86.000 frtot. Azután tervet készítettünk, minek kivételét elváltattak 95.000 frttel. És ez az eredetileg építésre destinált összegnek már harmadik, 62% emelkedése volt. Mindazáltal erre is „rámentünk”, de még mindig hittük, hogy ha így a tökévvisszahelyezés nehezebb is lesz, de nagy takarékoság mellett a bevétel és kiadás közötti zavart kikerülhetjük. De alig kezdődött meg mult nyáron a munka, azonnal kitűnt, hogy a talaj szokatlan nehézségei már a fundamentum költségét közel 10.000 frttal emelik. Valószínű, hogy a későbbi több munka sem fog jóval alól maradni 5000 forinton. Ez már 110.000 forint. És aligha csalódom, ha a legegyszerűbb, de ezelszerű felszerelés szükségét legalább is 10.000 forintra számítom. Ezzel előtűntünk áll 120.000 frt, vagyis az eredeti költségvetés 100% emelkedése.

Azonban, miként az étvágy evés között jó, úgy az önbizalom is a küzködés között nő. Mi még ezen emelkedés felett sem estünk kétségbe. Tudtuk, hogy tökévvisszahelyezésről legalább egyelőre már szó sem lehet, de másfelől biztunk, hogy rendkívüli, olykor tán éppen nélkülözésig vitt takarékoság még mindig kiségethet a bajból.

Ekkor jött, mintegy menykőcsapás, egész váratlanul egy új teher, évi 2000 frt adóemelés, tehát 40.000 forint tőke jövedelmét felemészti új kiadás. Erre már igazán nem számítottunk. Mondják ugyan, hogy az emberi dolgok között semmi sem oly bizonyos, mint az adó rendszeres, lassu emelkedése. Csakhogy 2000 frtos röktöni emelkedés sem rendszeresnek, sem lassunak nem mondható. Különbösen is köztudomásu dolog volt, hogy az adókiévitésnél főiskolánk-nak régebben sem nagyon kedveztek és így azt hihettük, hogy már is elértek volt azon maximumot, mire a törvény intenciója szerint adónk emelhető lett volna. Midőn én tanár lettem, volt főiskolánk évi adója 4000 frt; 16 év alatt fel-emelkedett 8000 frtra, az idén kikerekítették 10.000 frtra, nem is számítva azt a sok mindenféle illetéket és bélyeget, mi mind az újabb idők vívmánya. 16 év alatt 150% emelkedés mégis csak igen nagy áldás, kivált ha meggondoljuk, hogy a főiskola tökevegona 16 év alatt nemhogy emelkedett volna, de különböző hullámzások között legalább is 2-3 ezer frttal apadt. Oly általános és így annyira közönséges lett az adó emelkedés feletti panasz, hogy daczára azon hordozhatlan tehernek, mit főiskolánkra rótt, nem untattam volna a t. hallgatóságot felemlítésével, ha meg nem lennék győződve, ha maga helyén kétségbe vonhatatlan adatokkal kimutatni nem tudtuk volna, hogy a nagy adóemelés igazságtalan, jobban mondva aránytalan és törvénytelen volt; ha meg nem volnék győződve, hogy főiskolánk ezen újabb terhet nem az alkotmányos törvénynek, hanem a végre-hajtott és alkalmazók lelkiismeretességének köszönheti; ha meg nem lennék győződve, hogy vannak szolgálattelkek, kik midőn adóemelési buzgalkodásuk a privátosok sokféle eszközrel érvényesíthető védekezésén hajótörést szenved, a védtelen humanus intézetek préselése által sietnek fedezni

a hiányt és szerezni maguknak megvetésre méltó, hitvány érdemet. De én meg vagyok győződve arról is, hogy a kellő felvilágosítás megnyerése után, a felsőbb hatóságok érdemelt büntetéssel suttandják azon buzgalkodást, mely néhány száz jó reménységű tanuló mindennapi cipója árán akarta az államkincstárt párezer frttal gazdagítani, vagyis önmagának kegyet és előléptetést biztosítani.

Nem hatáshajzásból említem a mindennapi cipót. Kétséget nem szenved, hogy ha jogos és törvényes panaszaink felsőbb helyen orvoslást nem nyernek: kénytelenek leszünk a takarékoskosságot azon térére is átvinni, melyre a legrosszabb időkben sem gondoltunk, a jótétemények megszorítására. Mert ugyanis a tanügyi kiadások nem csak nem apaszthatók, hanem úgy a tanítás jó sikere érdekében, mint az országos középiskolai törvény kívánalmái folytán még emelkedni fognak. Ezen kívánalmak teljesíthetősére a jótétemények megszorításán kívül még csak egy menekés volna. Minthogy jelenleg ép a napi kérdések közé tartozik, megemlítem.

A 48-diki törvény kilátásba helyezi, hogy a felekezeti egyházi és tanügyi szükségait az állampénztár fedezze. Tudjuk, hogy ezen törvényezik inkább csak egy nagy elv proklamálásának tekinthető, minek a gyakorlatban még nagyon sokféle alkalmazása lehetséges. Mi szoros értelemben vett egyházi szükségaink állami fedezését soha sem is kívántuk, hiszem, el sem fogadjuk. Iskoláinkat is, a zsinati törvények kifejezése szerint, „mint az egyház önfenntartásának eszközeit, mindenestől az egyház testéhez tartozónak” tekintettük mindig. Egyházi önállóságunkat az állam, az egy patens dugába dült kísérletét kivéve, mindig is respektálta; azonban az iskolaügyet előbb az abszolút kormány, azután az alkotmányos törvényhozás igen sok tekintetben ránk is kiható kötelezettséggel államilag szabályozta. Az elsőnek ellenállottunk, a második előtt meghajoltunk. De, hivatkozva ugy a 48-iki törvényre, mint a hazai közművelődés ügyének évszázak óta tett nagy szolgálatainkra: jog és méltányosság szerint egyaránt megvárhattuk a magyar állam segédelmét. Az országos törvény ezt kilátásba is helyezi, csakhogy oly feltételekhez köti, miket reformált egyházuink elfogadhatónak nem talált.

Ezért a mult év őszén tartott konvent a dolog indokolt felfejtése után kérte a miniszter urat, hogy tegye ránk nézve lehetővé a segély elfogadását oly alakban, mely nem sérti a ref. egyház tanügyi autonómiáját, a mi, t. i. a ref. egyház tanügyi autonómiája, távol attól, hogy valaha a magyar állam közművelődési érdekeire veszélyes lett volna, inkább támogatója, sőt zászlóvivője volt. A választ folyó hóban kaptuk meg, a konvent néhány nap előtt tárgyalta. A miniszter válaszárol és a konvent magatartásáról a legellenetesebb hírek forognak ugy a lapokban, mint közszájon. Egyik azt hirdeti, hogy a miniszter minden kívánságunkat megadta; másik azzal vádol, hogy mi egy fél leucseért eladtuk ősi tanügyi autonómiánkat. — Sem egyik, sem másik nem igaz. Igaz, hogy a miniszter válasza a lehető legudvariasabb, telve elismeréssel a ref. középiskolák által teljesített jó szolgálattal iránt, de azért a segélynyújtás ígértenél szigoruan ragaszkodik a konvent által kifogásolt feltételekhez, nevezetesen, hogy ő itéli meg, hogy melyik tanítványnak és mennyi segélyt adjon és így is csak azon feltétel alatt ad, ha a segélyezett gimnázium az állami tantervet fogadja el, ha a segélyezés mértékéig a tanárokat ő nevezi ki és az általa kinevezett tanárok esetleges fegyelmi ügyeinek végeldöntése az ő jóváhagyásától tétetik függővé. — A konvent pedig korántsem hajlott meg a miniszter által fenntartott feltételek előtt, illetőleg éppen nem adta fel a ref. egyház tanügyi autonómiáját. Igaz, hogy a miniszter feltételeit megváltoztatni nem állott, nem is állhatott hatalmában; de a mi hatalmában állott, azt igenis megtette. Elég határozottan kifejezte sajnálkozását és kifejtette ellenérveit a miniszteri felfogással szemben; fenntartotta jogát, hogy kedvezőbb időkben autonómiájának megfelelő feltételek alatt vegy igénybe gimnáziumai számára az államsegélyt. Azt, hogy jelenleg minden középiskolát feltétlenül elzárjon az államsegély igénybe vételétől, nem tehetette, mert hiszen van néhány, melyet már évek óta csak ezen remény tart fenn s mely nélkül végkép megszűnne, pedig fenntartását nem csak felekezeti, hanem nemzeti érdek is követeli. Ezt tekintetbe véve, igenis kimondotta a konvent, hogy a viszonyok kényszerítő nyomása alatt meghajolva, megengedi, hogy azon középiskolák, melyeknek fenntartása más uton lehetetlen, államsegélyért folyamodjanak. — Ugyde ez ily alakban csak egy kivételes engedély és korántsem teljes meghódolás, vagy a ref. középiskolák autonómiájának feladása. Példa világosít. A konvent régi felhívására államsegélyt kért 28 magyar reformált gimnázium közül 22; nem kért 28-ból 6. A 6 közül nagyobb gimnázium van 2, u. m. a pesti és enyedi; a más négy u. m. bősörményi, kisujszállási, halasi és turi kisebb intézet és vezérszerepet soha sem játszottak. Ha már most 28 gimnáziumból 22, köztük a nagyhirű debreczeni, sárospataki, pápai, marosvásárhelyi kolozsvári, kecskeméti és körörszi gimnáziumok mindenike államsegélyt fogadna el azon áron, hogy azt, mi egy gimnáziumnak mégis lelkét alkotja, a tantervet az állam szabja meg: akkor bizonyára többé szó sem lehetne a magyar ref. egyház tanügyi önállóságáról; akkor legfennebb a pesti vagy enyedi főgimnázium tanügyéről tanácskozhata a dunamelléki és erdélyi egyház-

kerület, pár alginaziium láló tisztántuli kerület, inneni és dunántuli ke nek be, a mi rendszeren a keveset, mikor aztán e kozna többé semmiféle kevésbé gyakorolhatná zsinati törvények elébe öntött fejlődését.

De nekem sokk egyházkerületek, mint semhogy perczig is tel abba, hogy a debreczeni vásárhelyi, kecskeméti, ziumokban a legfőbb határozása kezükből kif embertelen tulhajtása kat, mint pld. a szige dásában tovább is gáto pontja. Mi lesz a kivite győződve, és mig isten mellett, hogy ha az e nekünk a nagy Beth feltétel alatt igénybe v

Az ifjúság évi sz még szólanom. Azon ez a ti dicséretetek lehetek. Az ifjúság tanjegyek sok év óta kedvezők, mint a jelen és az oszlo igazság ifjúság szorgalma foko ság magaviseletét illet hogy azon különös sz ben elkerülhetlenül sz látásba helyzetem és is: jelen tanévben m ségesnek, de még ha igen lett volna alkalom

Beszédem bezárt köszönettel megemlék tanulóink segélyezésé jelen évben is megh 1. Naponta rint ebédet adott: C Károly, Müller Mihály F. Károly, dr. Nagy György, ifj. Kiss K Szász József, Varó Ge Veress Gébor, Medgy Sándor, Winkler Jan Gáspár János, Tóth L rendes tanár; továbbá Donogány Jakabné és ugyanezen ezétra ad

2. A m. k. ál vasut társaság m visszautazó szegény nagyobb készséggel k által lehetővé lön, hog időket otthon, családi díj drágasága miatt tisztikai kimutatások mint fele igen távoli annál becsesebbé és ményt.

3. A keblti tanár tek. Rázdó Béla ur 40

4. Az egyházk Lászlai Ferencz, nsg urak uti és napi díja tottak az előjáróság r Szegénysorsu tanuló tankönyvtár alapítás

Végül meleg ké gyűjteményeket gazd

Alsófehérmegye nak ju

Megyénk köz meg rendes havi gy ő méltósága elnöke kiemeljük a követke

A m. kir. álla kon levő vasuti fal sere, a patvakeder megerősítése kötelez megadatott.

Ki zlekedés- é ur a közizg. bizottsá a vasuti hidon felü zettel ujrapítése ir helyszínén tárgyalás egyezés megkísérte

kerület, pár alginaziumról a közel egymillió lelket számláló tiszántúli kerület, és teljességgel semmiről a tiszántúli és dunántúli kerület. Ha ugyan az nem következne be, a mi rendesen történni szokott, hogy a sok elnyeli a keveset, mikor aztán egyik egyházkerületünk sem tanácskozna többé semmiféle középiskolai tanterv felett; anélkül kevésbé gyakorolhatná a konvent azon hatáskörét, mit a zsinati törvények előbe szabnak, hogy intézze a tanügy egyöntetű fejlődését.

De nekem sokkal nagyobb bizalom van úgy az egyházkerületek, mint a konvent autonomikus jogérzetébe, semhogy perezig is fel tudnám tenni, hogy beleegyezzenek abba, hogy a debreczeni, pataki, pápai, kolozsvári, marosvásárhelyi, kecskeméti, kőrösi, holdmezővásárhelyi gimnaziumokban a legfőbb tanügyi intézkedés, a tanterv meghatározása, kezükből kivetessék. Ellenben a következetesség embertelen tulhajtása lett volna, ha némely gimnaziumunkat, mint pld. a szigeti, esetleg a zilahi a segély elfogadásában tovább is gátoltunk volna. Ez volt a konvent álláspontja. Mi lesz a kivétel? nem tudom; de arról meg vagyok győződve, és míg isten erőmet megtartja, meg is állok a mellett, hogy ha az eredmény reményünket megcsalná is, nekünk, a nagy Bethlen Gábor örökösöknek, a segélyt ily feltétel alatt igénybe vennünk nem szabad.

Az ifjúság évi szorgalmáról és magaviseletéről kellene még szólanom. Azon szerencsés helyzetben vagyok, — és ez a ti dicséretetek kedves ifjak, — hogy nagyon rövid lehetek. Az ifjúság szorgalmát és elömenetét mutató tanjegyek sok év óta megközelítőleg sem voltak annyira kedvezők, mint a jelen évben. Nem az alkalmazott mérték és az osztó igazság volt szelidebb és elnézőbb, hanem az ifjúság szorgalma fokozódott dicséretes mértékben. Az ifjúság magaviseletét illetőleg elégnék tartom azon kijelentést, hogy azon különös szigort, mit két év előtt zárbeszédemben elkerülhetlenül szükségesnek állított, alkalmazását kielégítő helyre hoztam és a megelőző tanévben alkalmaztam is: jelen tanévben már nemcsak nem látam többé szükségesnek, de még ha fenntartani akartam volna is, nem igen lett volna alkalom kimutatására.

Beszédem bezárása előtt nem mulaszthatom el hálás köszönettel megemlékezni azon jótévedőkről, kik szegénysorsu tanulóink segélyezésére és gyűjteményeink gyarapítására jelen évben is meghozták áldozataikat.

1. Naponta 16 tanuló számára sorrend szerinti ebédet adtak: Csató János, Wokál János, dr. Magyar Károly, Müller Mihály, Kovács Gyula, Vince Dániel, Nagy F. Károly, dr. Nagy Albert, Szilágyi Farkas, dr. Bartók György, ifj. Kiss Károly, Kovács Sándor, Fodor Miklós, Szász József, Varó Gergely, Vágó Ferencz, Sebesi Ádám, O. Veress Gábor, Medgyes Bálint, dr. Bocz József, Folyovich Sándor, Winkler János, Czirner József, Szalánczy Lőrincz, Gáspár János, Tóth Miklós, Horváth József urak és a 12 rendes tanár; továbbá méltóságos özv. Zeyk Károlyné, dr. Donogány Jakabné és özv. Lengyel Károlyné urasszonyok, ugyanezen czéla adott t. Kovács József ur 10 frtot.

2. A m. k. államvasutak és a szamosvölgyi vasut társaság mélt. igazgatósága szünetre hazai és visszautazó szegény sorsu tanulóink részére mindig a legnagyobb készséggel küldte meg a III. osztályú féljegyet. Ez által lehetővé lön, hogy tanulóink legnagyobb része a szünetidőket otthon, családi körben tölthette, míg régebb, a fuvardíj drágasága miatt kénytelenek voltak itt maradni. A statisztikai kimutatásokból látható lesz, hogy tanulóinknak több mint fele igen távoli vidékekről való, és ezen körülmény annál becsebb és fontosabb teszi a megadott engedményt.

3. A keblai tanár övezgy gyámegyletnek adományozott tek. Ráczó Béla ur 40 o. é. frtot.

4. Az egyházkerületi vizsgáló bizottság tagjai: mélt. Lészai Ferencz, nsgs Jenei Viktor és tek. Domokos Antal urak uti és napi díjaikból 25—25, összesen 75 frtot bocsátottak az előjáróság rendelkezésére valamely jótékonyczéla. Szegénysorsu tanulóknak használat végett kiköleszöndő tankönyvtár alapítására fog fordítani.

Végül meleg köszönetet mondok mindazoknak, kik a gyűjteményeket gazdagították.

Dr. Kovács Ödön,
rektor-professor.

Alsófehérmegye közigazgatási bizottságának július havi gyűlése.

Megyénk közíg. bizottsága folyó hó 8-án tartotta meg rendes havi gyűlését b. Kemény Kálmán főispán ur ó méltósága elnöklele alatt. A gyűlés főbb tárgyai közül kiemeljük a következőket.

A m. kir. államvasutaknak a Tóvisi (gyógyi) patakon levő vasuti fahídnak vasszerkezetű híddal kicserélésére, a patakmeder tisztántartására és a felső partok kellő megerősítésére kötelezettsége mellett, az építési engedmény megadatott.

Közlekedés- és kereskedelemügyi m. kir. miniszter ur a közíg. bizottsághoz leküldvén a nagyenyedi patakban a vasuti hidon felül szabályozása s a hídnak vasszerkezettel újraépítése iránt elkészült terveket az érdekeltekkel helyszínen tárgyalás s a szükséges kiegészítések iránt az egyezség megkísérlése végett; a bizottsági szemle és tár-

gyalás az alispán ur elnöklele alatt f. hó 6. és 7-én megtartott. Ezen nagy városunkra, mint a vasuti indóház és pályatest biztosítására oly fontos munkát tervezett irányba és mérései ellen egyik fél részéről se tételt kifogás, a város részéről méltányosan csak az kívántatott, hogy az esetben, ha a város alsó malma, melyben az eddigi elhibázott patakmeder miatt évenként annyi kár okoztatott, ki nem sajátították, a munkálatok úgy készíttessenek, hogy se a víztöltéseken a víz át ne csapjon, se a malomesatornán felduzzadó ár által a malom előtésnek ne legyen kitéve s a most szabadon elterülő patakon a malomhoz vezető út, illetőleg szabad közlekedésnek jövőre is fenntarthatására a szabályozott patakmeder felett szükséges hid építéséhez a vasut 4000 frttal hozzájáruljon, kötelezve ez ajánlat elfogadása esetén a város magát a rendes közlekedésre alkalmas állandó hidat építeni s azon át a vasuti indóházhoz vezető, a városból legközelebb közlekedési utat helyreállítani. A kisajátításra vonatkozólag a tárgyalás annyira haladt, hogy bár egyes felekkel az egyezség nem is sikerült, de a vasut képviselői által ajánlott árak oly közel állanak az érdekeltekkel kívántakhoz, miszerint az egyezség létrejötte bizony várható. — A tárgyalási iratok alispán ur által a bizottság elé terjesztve, a szabályozást maga részéről is helyeslő és a város kívánalmait pártoló felterjesztéssel terjesztnek fel miniszter urhoz.

Az erdészeti albizottság részéről bejelentették, hogy a megyei kerületi főerdészek már több rendes üzemtervet adtak be. A Nagyszébenben székelő erdőfelügyelőségnek a kerület központja Nagy-Enyede áthelyezése iránt földmívelési miniszter urhoz ismételt felirat intézése határoztatott.

A kir. adófelügyelő jelentése szerint a múlt évről hátralékban maradt 479,459 frt s az idei első félévre előírt 362 825 frt adótarozásból időközben leíratott 8279 frt 63 kr, befizetés által törlesztett 201,672 frt 59 kr s így a megye egyenes adóhátraléka 632,333 frt. A félévi fizetési eredmény a múlt évi hasonló időszakhoz képest 13256 forinttal kedvezőtlenebb.

A kir. főmérnök jelentése szerint a f. évre engedélyezett építkezésekre vonatkozólag kiütött árlejtések elég kedvező eredményt megartattak s azok egyrésze már munkába adatott. — Lándor községben a postaiállomás június hó 26-án megnyitott.

A főorvos jelentése szerint a közegészségügyi állapot a félélyt június hónap általában kedvező volt. A ronc-szó toroklob szórványosan meg uralkodik, e hónap het községben 43 eset fordult elő. Elismerő köszönettel hozta a bizottság tudomására, hogy a megyei kórház felszerelési költségeire Kovrig Tivadar megyei birtokos ur 500 frt adománnyal járult.

LEVELEZÉS.

Maros-Ujvár, 1885. július 8.

Műkedvelőinkbe egészen szerelmesek lettünk. . . . Habár a latin közmondás azt tartja: „si quis amat romanam, romanam putat esse Dianam”, mégis nagyon töredne bárki, ha velök szemben elfogultsággal vádolna bennünket. Csak teljes elismeréssel kívánunk lenni nemes törekvésük iránt, mely a szép és hasznos kellő összhangzatával viszi áldozatát a jótékonykodás oltárához.

Ezen elismerésünk még inkább fokozódna, ha legalább egy előadás jövedelmével csatlakoznának azon általános mozgalomhoz, mely az erdélyi kultur-egylet érdekében megyénk területén Zeyk József, Maros-Ujvárt Juchó Ferencz bányatanácsos urak által oly buzgalommal lett megindítva. Maros-Ujvár bányatelep az alsófehérmegyei főkör megalakulásánál, mint alapító tag 100 frttal jelentkezett. Gyűjtőveink is szépen fűzik a rendes tagok névsorát. Tesszük szívesen, lelkünk melegéből, mert tudjuk, hogy „pro aris et focis” küzdünk. . . .

De térek a műkedvelőkhöz. A „Sárga csikó” közelebb történt kétszeri kitűnő előadása után, folyó hó 4-én színre került: „Egy szó a miniszterhez” és „A szép molnárné” című egy-egy felvonásos vígjáték. Mellesleg jegyzem meg, hogy az első darab tárgya bevállik ugyan valamelyik költészeti műfaj anyagul — teszem fel egy népies balladának — de egy hatásos színmű írására elégtelennek látjuk. Nincs benne jól kiütött czél, semmi megkapó részlet. Azonban a főszereplők: Derzsi Jenő (Kaunisz miniszter), Vince Janka (Rózi, a kapus leány), Pásztor Gyula (Hanzi, inas), Boér Jani (Oppenheimer) jeles játékok és ügyes színvázlatok által hatottak. Ismerjük a gyöngéd kezeket, melyek a szereplők öltözeteit oly kiváló ügyességgel és történelmi hűséggel állították elő. Gratulálunk! Lőrincz Hona, Pap Márton, Vince János, Lőrincz Géza szerepeiket jó felfogással adták elő.

A „Szép molnárné” már hálásabb darab. Vlád Gizella (Denise molnárné) ez alkalommal is az est hősnője lön. Egészen ragyogott. . . . Műkedvelőt oly közvetlenséggel és művészi erővel játszott ritkán láttunk. Ugy látszik bármint szerepkörben fényesen tudja érvényesíteni azon szép tehetségét, melyet az újvári közönség a kisasszonyban mindig elismert s ez alkalommal is virágosokkorral és többszörös tapsokkal jutalmazott.

Méltó társul csatlakozott hozzá Csizsér Árpád (Jeán), kinek jeles játéka mindenkor szép élvezetet nyújt s a színre hozott darabok hatását kellően érvényre tudja juttatni. Péterffy Mari mint mindig, úgy most is szép tehetséggel; Daume Károly elevenséggel és otthonosan játszott. Dauméban különösen az intrikus szerepekre igen jó erő van.

Az előadást élénk hangulatu táncmulatság fejezte be. Jó kedv és jó rend uralkodott.

Állami iskolánk mintegy 300 növendékének zárvizsgálatára kedves alkalmat nyújtott, hogy tanítóink fáradhatlan buzgalommal meggyőződjünk, főleg ha megmondjuk, hogy egyik tanítónői állomás már második éve nincs betöltve s így két leányosztálynak 60—70 növendékét is tanítaniuk kelle. Csodálkozunk az intező kör lassúságán. Hinni szeretjük, hogy tanítóink privát szorgalmának s a helyettesítésnek megjutalmazásánál sietőbbek lesznek. — Különbösen Deus retribuat! . . .

E lap igen tisztelt olvasói előtt ismeretes, hogy Fülel Sz. Lajos helyi r. k. lelkész „Szünórák” címűmel egy kötet költeményt ad ki. Mint értesülünk Kolozsvárt Stein nyomdájában az első íveket épen most nyomják s a munka igen díszes alakban jelenik meg. Még mindig előfizethető, vagy előjegyezhető lehet a szerzőnél. Sok szerencsét kíván hozzá a legjobb akarója

Zandirhám.

VEGYES HIREK.

Az első félév leteltével tisztelettel felhívjuk lapunk t. előfizetőit és pártolóit, miszerint úgy a lejárt időre, valamint a beállott negyedévre is 1—1 frttal az előfizetési díjakat mielőbb beküldeni sziveskedjenek.

— **Fogarasi Albert**, az enyedi Bethlen-főtanodónál a latinirodalom segédtanára s lapunk szorgalmas munkatársa f. hó 8-án tartotta Obránsán esküvőjét Zalányi Farkas kedves leányával, Rózával. A mindkét részről való rokonok s barátok díszes társasága csak késő este vett bucsut az örömszüllők vendégszerető házából. Tartós boldogságot kívánunk az új párnak.

— **Jótékonyág.** Kovrig Tivadar gáldői nagybirtokos 500 forintot küldött az alispáni hivatalhoz s leveleiben azon kívánságát fejezi ki, hogy abból a megyei kórház részére a még hiányzó butorzat szeressék be. Addig is, míg a megyei közgyűlés nem indít okul a tanácsos alispán ur fejezte ki szíves köszönetét a szíves adományért. Bár mások is, kiknek anyagi helyzete megengedi, követnék a szép példát.

— **Legujabb vihar.** Tegnap néhány, aránylag csendes, de forró nap után kelet felől újra koromfekete, rémesen koválygó felhők tornyosultak Nagy-Enyede vidéke felé s 7 óra után majdnem teljes elsötétedést okoztak. A megeregt szélvihar toronymagasságu porfelhőket kavart fel, majd megeregt a jéggel vegyes zápor s félóra múlva, midőn a vihar már majdnem elcsendesült, két erős csattanás hallatszott, melyek közül egyiknek villanyzújkraja egy vasuti őrház villanytelepén át furódott a földbe. Hogy rombolást okozott-e, arról még nem kaptunk értesítést.

— **Dr. Pauler Tivadar igazságügyi miniszter**, folyó évi július 27-iki határozatával a nagyszébeni esküdtiséket megszünteti s egyszerűsre kimondja, hogy a brassói, szebeni, dévai és erzsébetvárosi kir. törvényszékek kerületei sajtóbírói tekintetben f. évi aug. 1-től kezdve a kolozsvári kir. törvényszékhez csatoltnak. Ezen miniszteri intézkedés megtételére indító okul a n.-szebeni esküdtiséknek a „Tribuna” sajtóperében hozott felmentő ítélete folyt be. Talán felesleges is mondanunk, hogy ezen intézkedés következtében a „Gazetta”, „Tribuna” és a „Tagblatt” hasábjain nagy a javjesztés.

— **Szentkereszthelyi Kratochwil József**, m. kir. honvéd alezredes, ki többi időben megrendült egészsége helyreállítása végett városunkban is huzamos ideig tartózkodott, mint megbízható forrásból értesülünk, 37 évi szakadatlan katonai szolgálat után jól kiérdemelt nyugalomba helyeztetett s ez alkalomból ezredesi rangra emeltetett. A nyugalmazott egyike a tudományosan is képzett jeles honvéd tisztszetteknek, s mint ilyen 7 évig vezényelte a 23-dik brassói honvédszázalajat, a miskolci és marosvásárhelyi hadgyakorlatokon többször kiüntetésben részesült. Tartózkodási helyül Gráczot választotta, s kívánjuk, hogy e kies fekvésű menhelyen javulásnak indulj egészsége teljesen helyreálljon.

— **Járásbírószág Vizaknán.** Az igazságügyi miniszter ur értesítette a törvényhatóságot, hogy Vizaknán járásbírószágot állít fel, mely nem sokára megkezdí hivatalos működését. Hivatali helyiségül a város által felajánlott városháza szolgálend. A tanács a megvásárolt ősrégi Gécz-házba, a királybírák ódon kinézésű lakába költözik át. Vizaknai barátaink örömeiben magunk is a legmelegebben osztozunk, annyival inkább, mivel az igazságügyi miniszter ur a járásbírószág területét ezuttal, az ellenkező ajánlat mellőzésével, a törvényhatóság kívánsága értelmében állapította meg.

Szerkesztői iro
Nagy-Enyed
A KIADÓHIVATAL
hova
lap szellemi részét
közlemények küldés
Kiadóhivatal
Wokál János könyvtáre
hova
az előfizetéseket és h
bérmentesen küldet
Kéziratok nem adhatók

Bővítjük ki pe
kézimunk

Midőn a magya
teremtője, a lánglelk
tán az addig elhan
lendült, akkor nyert
intézete, a polgári
alkotását örömmel
rosa. Nehány év el
latott magy telkesed
Szerencsés választás
iskolák közül épen
sunk, mert ennek a
inkább megfelel a

A polgári leán
veléssel szakszerű
mint a nagyközöns
került iskolának ta
az ország többi kis
általános sikert, m
körülmény oka abl
vagy épen nem, v
igénybe ezen intéze
mert vagy be sem
elvégezése után kive
nek következménye
rűlmények között
köles és kedélyi
nem mutathat fel
tüközödi vissza
nos működése, kik

Ha meggyőző
fejlesztésében mily
nőnek; ha tudjuk,
és vagyoni jólétén
tasukat átértő nők
előttünk áll a nőn
számban. E köteles
keresni az okokat,
gal fenntartott iskol
nak be, azokat ell
desét általánossá.

TÁ

(R. M

Elérted hát,
Nézd a jele
Öröm lakik
Reád mosol
És a szellő
Végzetlen
A minő itt
Mely előtti
Nézz körül
Üdv és győ
Annyi érzés
Ringatózik
Ó brizd me
Méltyebb tár
Ó brizd me
El a végig
Jó csillagok
Örök tavasz

Pálcát

Mondják
Vak ezen
S míg egy
Nyelven
Kötöz b

Melyik gazda mondhatja, hogy minden időben jó, hűséges, szorgalmas és odaadó eselődje van? vagy hogy a körülötte levő napszámok szorgalmasok és a gazda igényeihez képest megelégedésére dolgoznak s mikor, mennyi napszámra szűksége van jutányos áron, fennakadás nélkül megkaphatja.

Kevés adhat kielégítő feleletet. Tehát ezen ténem kell okvetlenül tennünk valamit és pedig haladék nélkül. Munkás népet kell teremtenünk, oly munkás osztályt, melyre a gazda mindig bátran számíthat, ki a gazda érdekeit előmozdítja, ki munkájával megnyerni igyekszik munkaadója becsülését s kivel a gazdának dolgoztatni élvezet leend.

(Folytatása köv.)

Piaczi árjegyzék. Nagy-Enyed, 1885. július hó 2-án. Egy hektoliter tisztabuza 6 frt — kr, rozs 4 frt 75 kr, elegy buza 5 frt 50 kr, törökbuza 4 frt 30 kr, zab 2 frt 75 kr. Egy kiló marhahús 40 kr, sertéshús 40 kr, borjúhús 36 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐSÉG:

DR. MAGYARI KÁROLY
SZILÁGYI FARKAS TÖRÖK BERTALAN

Kiadó-tulajdonos WOKÁL JÁNOS

Sz. 271-1885.

tkvi

Arverési hirdetmény.

A nagyenyedi kir. járásbíró, mint telekkönyvi hatóság részéről közli, hogy örömszámos Mendel Aron végrehajtató 164 frt 30 kr tőke, ennek 1883. augusztus 16-tól járó 6% kamata, 36 frt költség követelesei kielégítése végett végrehajtást szentesít örömszámos Lupsa Kozsándi hagyatékának az örömszámos 271 számú telekkönyvkönyvben A+ 1-27 rendszám alatt felvett fekvőköböl fele rész jutalék 971 frt, és az örömszámos 272 sz. tükvben A+ 1-7 rend alatt felvett fekvőköböl Lupa Kozsándi hagyatékát illető fele jutalék 113 forint 50 kr megállapított kikiáltási árban örömszámos község előjáróság helységében 1885. évi augusztus hó 5-én délután 10 órakor tartandó nyilvános árverésen kikiáltási áron alól is eladhatók.

Venni szándékozik kötelesek a kikiáltási ár 10%-át készpénzben vagy pedig az 1881. évi LX. t. cz. 42. §. jelzett árfolyammal számított óvadékképesnek nyilvánított értékpapirokban a kikiáltott kezéhez letenni.

A vételért vásároló két egyenlő részletben és pedig az árverés napjától számított 15 és 30 nap alatt köteles a feltételekben megnevezett kir. adó-, mint leteti hivatalhoz letenni, a bánatpénz az utolsó részletbe fog beszámíttatni.

Különbön az árverés megállapított feltételei alóli telekkönyvi hatóságnál a hivatalos órák alatt és örömszámos község előjáróságánál megtekinthetők.

A kir. járásbíró, mint tkvi hatóságtól. Nagy-Enyeden, 1885. ápril. 20-án.

174. szám.

1885. év.

Arverési hirdetmény.

Alóli kikiáltott végrehajtó az 1881. évi LX. t. cz. értelmében közhírré teszi, hogy a nagyenyedi kir. járásbíró 1963-1880. számú végzése által az Erdélyi Kereskedelmi Hitelbanknak nagyenyedi ügyvéd Biró Miklós ellen 313 frt tőke, ennek 1876. év január hó 9-ik napjától számított 6% kamatai és eddig összesen 118 forint 48 kr napköltség erejéig kirendelt kielégítési végrehajtás alkalmával bíróság foglalt és 430 frtra becsült, 1. egy Wertheim-féle pénzár, 2. egy garnitúr ruganyos butor, 3. egy kanavászal bevont divánból álló ingóságok nyilvános árverés útján eladhatók.

Mely árverésnek a 1166-1885 sz. kiküldött rendelő végzés folytán a helyszínen, vagyis Nagy-Enyeden a városháza előtt leendő eszközökre 1885-ik év július hó 18-ik napjának délután 10 órája határidőül kitűztetik és ahhoz a venni szándékozik ezen elő megjegyzéssel hivatnak meg: hogy az érintett ingóságok ezen árverésen az 1881. évi LX. t. cz. 107. §-a értelmében a legtöbbet ígérőnek becsáron alól is eladhatók.

Az elárverezendő ingóságok vételára az 1881. évi LX. t. cz. 108. §-ában megállapított feltételek szerint lesz kifizetendő.

Kelt Nagy-Enyeden, 1885-ik évi július hó 22-ik napján. Gajzágó Simon, kir. bir. végrehajtó.

Arverezési hirdetmény.

A Bethlen-főiskola tulajdonát képező s a collegium szomszédságában előnyösen fekvő „Sisak” nevű vendéglő, valamint a Várszegutca külső sarkán levő fogadó július hó 26-án gazdasági irodában tartandó nyilvános árverés útján a legtöbbet ígérőnek 1885. szeptember hó 29-étől kezdődőleg 3, esetleg 6 évre haszonbérbe fog adatni.

A kikiáltási ár az 1-re 505 frt, utóbbira 120 frt lesz. Árverezni szándékozik kötelesek lesznek a kikiáltási árnak megfelelő 10 frtnyi összegét bánatpénzül letenni. A haszonbéri feltételek az igazgatósági irodában a hivatalos órák alatt naponta megtekinthetők.

Nagy-Enyeden, 1885. évi június hó 30-án. 2-3. Az igazgatóság.

ELADÓ

5 drb jó tejelő bivaly

Háportonban Gróf Busseul Henriknél. 2-3

Tövis-utcában a 300. számú ház, két sor épülettel, örök áron eladó.

genyek, elbeszélések, humoreszkek st., továbbá költemények, talányok, adomák s egyéb apróságok közlése által a család minden tagjának, a serdülő leányok epügy, mint a jó, öreg nagymamának kedves szorakozással szolgál. A „Magyar Háziaszony” előfizetési ára egy évre 6 frt, félére 3 frt, negyedére 1 frt 50 kr. Előfizetni legelőszérűben postaltalány által, ezimezve a „Magyar Háziaszony” kiadóhivatalhoz Budapestben, nagy korona-utca 19. — Mutatványszámok ingyen küldetnek mindazoknak kik a kiadóhivatalhoz ezéért — legelőszérűben levelezőlapal — fordulnak. A legújabb szám is változatos tartalommal jelent meg.

KÖZGAZDASÁG.

Miként nevelhetnénk megbízható szorgalmas munkásosztályt.*

Gazdaságunk a lehető legrosszabb viszonyok között van. Gabonának nincs ára, mert nincs kivitel; marhának, juhoknak, sertésnek, borsnak stb. nincs azon oknál fogva, hogy nincs kivitelünk.

Tehát gazdaközönységünk nem tud pénzhez jutni a legnagyobb erőfeszítéssel sem. Nem tudja adóját rendszeresen fizetni, tartozásait után a kamatokat nem tudja fedezni, közterheket viselni, közintézetek, jó czélok előmozdításában teljes odaadással részt venni, házi napi szükségéit kielégíteni, eselédet, napszámot rendszeresen fizetni — s így gazdaságát nem tudja a mai kor igényeinek megfelelőleg folytatni.

A gazda kapkod ide-tova folytonosan, panaszol pénzhányról, eseléd, napszám hiányról, eseléd, napszám hiányáról. S minden birtokos gazda panaszol gazdátársának s panaszal alapos, mert valóban erdélyi gazdaságunk birtokosainkat a végelszegényedés fenyegeti. De a panasszal, nyomoru állapottal szemben vajmi kevesen gondolkoznak és tesznek valamit egyetértőleg, közös meg egyezéssel arra, hogy közveszedelmük, szegényedések el-távolítását eszközöljék, közös állapotuk jobbra fordíthatását elősegítsék s magukat a végbukástól megmentsék. Oh nem, mert régi átok a magyar népen, hogy még közös szerencsétlen állapotunk el-távolításában sem tudnak közös akarat-tal, közös erővel közreműködni.

Igaz, hogy terményeinknek azért nincs ára, mert nincs kivitelünk, s ezen állapot mind súlyosabb lesz, ha a szomszéd országok magas védvámokkal terményeink ki-vitelét nagy mértékben akadályozzák s lehető hasznunkat vámjakkal saját zsebbé rakják. De e részben semmit vitatni nem akarok, mert hiszen azt ellensúlyozni orszá-gos törvényhozásunk van hivatva s belátva a szükségese-ket, igyekszik is lassacskán a lehető megtenni.

Sokan azzal remélik a magyar gazdaságunk megmentését kieszközölhetni, hogy a birtokos részére olcsó pénzt, illetőleg kevés kamatra szerezzenek, hogy a teendő s a mai kor igényeinek megfelelő beruházásokhoz szükséges pénzt kevés törlesztési kamattal megkap-hassák, vagy hogy s meglevő magas kamattal mellett levő adósságokat kieserélhessék. Ez intézmény is nagyon jó, bárha minden magyar birtokost adósságtól mentnek szeret-nek tudni. Hanem miután országgyűlésünk is foglal-kozik vele, bizzuk a munkát honatyainkra. S hogy ma-gyar országgyűlésünk sok jó intézkedést igyekszik orszá-gos gazdaságunk emelésére megtenni, s a lehető alkalmas eszközöket gazdaságunk virágzására lépten-nyomon meg is ragadja, elvitáztatlan. Ide tartoznak a gazdasági inté-zetek, vizezellér-képezdek, borászati iskolák, tenyész bikák s kosok, tenyésztehének, ménék, kanczák nevelése stb., gazdasági-, gyümölcs-, gép-, terménykiállítások, ekerve-senyek mind hazafias kormányunk s sokrészből megyeink dicseretes s eddig is eredménydús intézkedései.

De vegyük számba a körülményeket s mindezen jó intézményeket.

A gazda ha olcsó pénzt is kap hogy gazdasága kö-rül beruházásokat, újításokat tegyen. haszonmarhákat, fo-gatokat, eszközöket, gépeket szerezzen, — hogy gazdasága jövedelmét emelje, emberre van szüksége, ki a marhákat őrizze, ki fogatokkal szántsón, vessen, eszközökkel, gépek-vel dolgozzék. Buza, kukorica, szőna, szőlő, répa, bur-gonya stb. termelésünkre s mindenféle gazdasági növé-nyek és kerti vetemények, termények előállítására, a he-lyes eszközök mellett is emberre, — tehát okvetlen ese-lédre és napszámra van szükségünk.

Mit ér a gazdaság körüli beruházásunk, legnagyobb igyekezetünk, szorgalmunk, takarékoságunk, ha nincs eselédünk, ki hűséggel s szorgalommal a gazda előmene-telére munkáljon; — ha nincs jóaraló munkás népünk, kivel a gazda minden fennakadás nélkül beruházásait ke-resztül viheti s azokat hasznosíthatja?

*) E dolgozatot egy fiatal középmodu birtokostársunktól vet-tük, ki gazdasági nyomorúságainkat s munkásosztályunk gondol-kozásmódját s értékét, úgy látjuk, alaposan ismeri; de nem éri be a meddő sopánkodással, hanem mentőeszközökről gondolkozik s eszmé-ket fejt ki részletesen, melyek megvalósítása a magyar birtokos oszt-ly ingatag állását, úgy hiszük, megszüldítani alkalmasak. Örül-nénk, ha megénk szakavatott gazdái a felvetett eszmékhez hozzáso-lanának s a tisztázott nézetek alapján egészséges munkaprogrammhoz jutnának, melyet aztán vállaltva mielőbb a legszélesebb körben irány-adóként fogadhatnák el. Szerk.

Ny. Wokál János gyorssajtóján Nagy-Enyeden.

— Merénylet a vasut ellen. A brassó-kolozsvári vonal tövisi szakaszán a mihályfalvi vasuti híd és a vonal elágazási (o) pontja közt eddig ismeretlen gonosztevők deszkákat vetettek a sínekre, vonatkisklást s elképzelhetetlen szerencsétlenséget akarván előidézni. Szerencsére a vonatvezető elhárította a veszélyt, mert a torlaszi meg-pillantván, a vonatot még elég jókor megállította. — Az esetről értesült szolgabíró azonnal kiszállott a tettesek ki-nyomozása végett.

— A cholera Spanyolországban terjedőben van s naponta 6-7 száz áldozatot szed. A király, tanácsosai s neje ellenzése daczára, lopva suhant ki Madridból és lá-togatta meg Aranjuezben a cholera-betegeket s intézkedett, hogy a betegek a szükségesekben hiányt ne szenvedjenek. Madridba visszaérkezésekor a lakosság örömmujongással fogadta. A bátort tett bizalmat önt a csüggedőkre s bi-zonyára jóhatású leend.

— Gyula Fehérvárt a közművelődési alap javára a tegnapi napra műkedvelői előadást terveztek. Szinreke-rűt: „Deák kaland”, vigjáték 1 felvonásban „Az árva fiú” szimnű 2 felvonásban, „Görgey Arthur álma” némacskélet.

— Helyreigazítás. Lapunk 26. számában a Gyulafehérvári Közlöny nyomán egy ártatlan megjegyzést tet-tünk, mire szívesen adjuk közre a helyreigazító sorokat: Tek. szerkesztőség! Igen becses lapjának mult heti szá-mában a gyulafehérvári városi kórház alapkövének leté-teléről méltóztatott megemlíkezni azou megjegyzés tételé-vel, hogy „az ünnepély fontosságából mit sem von le s a kórház emberbaráti hivatását nem másítja meg az egyik alaplétező jelmondása, mely arra látszik ezélezni, hogy e kórház nem betegek, hanem egészségesek számára épül. („Egészség honoljon falaid között!”) — A tudósítás ezen részéhez egy észrevételt ohajtok kapcsolni. A „Gyulafehérvári Közlöny”, mely egyedüli forrásra lehetett ezen tu-dósításnak, e sorok írójának szájába adja a glossást sza-vakat, jóllehet maga ezen lap, mint egyáltalában semmi-féle lap sem volt az alapkö letételénél képviselve, a meny-nyiben a következő alapköletézők: Novák Ferenc polgar-mester, Roska József v. tanácsos, Fröhlich Gyula gyógy-szerész, Bányai Károly, Kovács Sámuel urak és e sorok íróján kívül annál más jelen nem is volt. Nevezett lap hitelességére nézve pedig elegendő azon körülményre hi-vatkoznom, hogy az alapköletézők ott nem voltak is szerepeltet nemcsak, hanem még azon jelen nem voltak jelmondásait is közölni képes. De bárki lett legyen a tu-dósító s bármely a forrás, azon szavak egyáltalában nem lettek elmondva, legkevésbé pedig általam, ki 30 év óta működöm városunk kórházában, s kinél — ép ezen okból — senki sem képes inkább méltányolni a jelentőséget, mely az alapkö letételével össze volt s van kapcsolva; s ismetlem s ismételné fogom nem egyszer s nem csupán az igazság és hűség kedvéért, hogy jelmondatom: hogy az épület, mely a letett alapon emelkedik, mindenki egészségesen hagyja ott! — Folkérem a hűség érdekében e sorok fölvetelére. Dr. Reiner, főorvos.

— Nagy-Enyed város határára az aratási mun-kálatok javában folynak. Silányabb aratás ez évinél aligha ment véghez valaha az enyedi határon. A kolangyák felette ritkák és e mellett aprók. Hej de másként volt régebben, mikor kised határunk, főleg a buzatermés tekintetében egy valóságos kanaan földje volt.

— Egy 12-14 éves fiú, ki jól írni és olvasni tud, azonnal felvétetik mint gyakornok Wokál János könyvnyomdájában.

— A mult év szept. havától Budapesten megjelenő „Gondúzó” című szépirodalmi hetilap rövid fennállása daczára a hasonló vállalatok közt a legnagyobb elterjedésnek örvend, és nem is csoda, mert áldozatkész és fáradhatlan kiadója Székely Aladár rezdikiúli szak-ismereténél fogva hazai irodalmunk legkiválóbb képviselőit csoportosítá és ezek közreműködésével oly eszalú közlényt létesített, mely szépirodalmunknak becsületére válik, mert tekintve rendkívül dús tartal-mát, szép kiállítását és olcsó árát (negyedévenként 1 forint 50 kr) e folyóirat a maga nemében páratlanul áll és joggal foglalja el szépirodalmi lapjaink között az első helyet. — Előttünk fekszenek a leg-utóbb megjelent 38-41. számok, melyekből meggyőződünk arról, hogy az újabb erők folytonos szaporításával a „Gondúzó” számról-számra érdekesebb lesz: Tolnai Lajos, P. Szathmári Károly, Margitai Dezső és Marlitt E. nagyobb regényei mellett ott látjuk Éjszaki Károlytól „Egy eseléd története”, Tóth Bélától „Két hazugság”, Szana Tamástól „Byron Velevezésében”, Balázs Sándortól „Nagy Tivadar házassága”, Perényi Kálmántól „Mi hármán” című érdekes elbeszéléseket. Ezek-hez csatlakoznak érdekes költemények Szabó Endrétől, Endrői Sándor-tól, Ács Gézától, Palágyi-Lajostól stb. Végül rajzok, ismeretterjesztő cikkek, háztartási, kertészeti csevegések, hasznos tudnivaló, adomák, vegyesek, talányok stb. Július hó 1-én kezdődik a „Gondúzó” első év-folyamának utolsó negyede. Hérvél ajánljuk t. olvasóinknak e kitűnően szerkesztett lapot, melyből a kiadó mindenkinek szívesen küld mutat-ványszámot ingyen és bérmentve, ki e végti levelező-lapon hozzá fordul.

— Vannak kertészeti, vannak méhészeti, vannak állattenyésztési s még százezer szaklapjaink, de nagyon sokan talán nem tudják, hogy van egy olyan lapunk is, mely mindezeket a szakokat felöleli a maga keretében: a „Magyar Háziaszony”. E Budapesten meg-jelenő hetilap felőlő változatos rovataiban mindazt, a mi nél előtt csak érdekel birhat. Közül mindenek előtti minden számában „társadalmi vezércikket, hoz közleményeket és hasznos tanácsokat a konyha, a gazdaság, a kertészet, a nevelés, az egészségügy, a kézimunka, a divat köréből, s ezeken kívül még a következő érdekes rovatai vannak: „Gyermekünk”, — „Társas játékok”, — „Lakás”, — „Házi szerek”, — „Házi eszközök”, — „Házi állatok”, — „Méhészet” stb. A „Munka Után” című ingyenes szépirodalmi melléklet pedig érdekesítő re-